

Tomasz MŁYNARSKI

Uniwersytet Jagielloński

tomasz.mlynarski@uj.edu.pl

CZYNNIK TAJWAŃSKO-CHIŃSKI W STRATEGII I POLITYCE FRANCJI WOBEC INDO-PACYFIKU

ABSTRACT

The Taiwanese-Chinese Factor in France's Strategy and Policy towards the Indo-Pacific

The aim of this article is to provide a synthetic overview of France's involvement into the Indo-Pacific region, in the context of the protection of important national interests related to the possession of overseas territories. This article analyses impact of the French-Chinese bilateral cooperation on relations with Taiwan. The author points out that France has recognized the government of the PRC as the only representative of China since 1964 and does not maintain diplomatic relations with Taiwan, emphasizing that this is a permanent position, initiated by General de Gaulle, and cooperation between Paris and Taipei is developed in accordance with the "one China policy." The second aspect of the analysis of France's policy and strategy towards the Indo-Pacific region was embedded in the broader framework of political, economic relations and military alliances with Asian countries as an element of promoting a multipolar order and stopping Chinese expansionism in the Indo-Pacific area and strengthening its own geopolitical position against the background of China's rivalry with United States.

Keywords: France, Taiwan, China, Indo-Pacific, strategy

Słowa kluczowe: Francja, Tajwan, Chiny, Indo-Pacyfik, strategia

UWARUNKOWANIA OBECNOŚCI FRANCJI W INDO-PACYFIKU

Francja to państwo wszystkich oceanów – ma granice morskie z 32 krajami, w konsekwencji postrzega i definiuje siebie jako światową potęgę morską¹. Poprzez rozległe terytoria zamorskie Francja jest także integralną częścią regionu Indo-Pacyfiku. Odziedziczone po okresie kolonialnym i zwane DROM-COM (dawniej DOM-TOM) są rozmieszczone na trzech wielkich oceanach świata: Oceanie Atlantyckim (archipelag Saint-Pierre-et Miquelon, Gwadelupa i jej terytoria zależne, Martynika), Oceanie Spokojnym (Nowa Kaledonia, Wallis i Futuna, Polinezja Francuska, Clipperton) oraz Oceanie Indyjskim (Reunion, Majotta i Wyspy Rozproszone, będące częścią Francuskich Terytoriów Południowych i Antarktycznych: Kerguelen, Crozet, Saint-Paul i Nowy Amsterdam, a dodając do nich Ziemię Adeli, otrzymamy obszar prawie równy powierzchni Francji metropolitalnej, czyli 559 383 km²)².

W departamentach na obszarze Indo-Pacyfiku (Majotta i Reunion, Wyspy Rozproszone w zachodniej i południowej części Oceanu Indyjskiego oraz Nowa Kaledonia i Polinezja na Oceanie Spokojnym, a także niezamieszkane Francuskie Terytoria Południowe i Antarktyczne) zamieszkuje 2 mln francuskich obywateli (spośród których 1,65 mln na terytorium zamorskim Francji)³. Wyspiarski charakter tych ziem sprawia, że 97% z 11 mln km² wyłącznej francuskiej strefy ekonomicznej (drugiej co do wielkości po Stanach Zjednoczonych) znajduje się na terytoriach zamorskich na wszystkich oceanach (spośród których 93% na Indo-Pacyfiku), podczas gdy strefa ekonomiczna Francji metropolitarnej stanowi zaledwie 350 tys. km² (zatem niemal czterokrotnie mniej)⁴. Oddziaływanie Francji wzmacnia czynnik historyczno-kulturowy (Wietnam, Laos, Kambodża to były kolonie na Półwyspie Indochińskim).

Morskie szlaki handlowe przez Ocean Indyjski i wzdłuż Azji Południowo-Wschodniej pozwalają na aktywny udział w światowym handlu i inwestycjach (wymiana z regionem Indo-Pacyfiku stanowi ponad jedną trzecią francuskiego handlu towarami poza UE z silną tendencją wzrostową)⁵. Przez obszar ten przemierza się 14% francuskiego eksportu i 17% importu (z wyłączeniem uzbrojenia). Francja m.in. poprzez sieć placówek dyplomatycznych (w 25 państwach), edukacyjnych, handlowych i gospodarczych (96), biur promocji handlu (24 Business France), biur promocji turystyki (10 Atout France) oraz biur przedstawicielskich (Tajwan i Korea Płn.) utrzymuje rozległe kontakty polityczne oraz gospodarcze z państwami regionu. Rządowa agencja współpracy

¹ R. Labeviere, *Reconquérir par la mer. La France face à la nouvelle géopolitique des océans*, Paris 2020, s. 39. Zmiana konstytucji w 2003 roku ustanowiła departamenty i regiony zamorskie oraz społeczności zamorskie (DROM-COM), dawniej zwane DOM-TOM (departamenty i terytoria zamorskie).

² *Tamże*, s. 266.

³ *7Visuel Indo-Pacifique*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/7_visuel_indo_pacifique_anglais_0_cle8eea15.pdf, 15 III 2023.

⁴ R. Labeviere, *Reconquérir par la mer...*, s. 27.

⁵ A. Olech, *Zagraniczna aktywność militarna Republiki Francuskiej*, Poznań 2022, s. 73.

rozwojowej AFD (Agence Française de Développement) obecna jest w 24 państwach, zaś 7 tys. filii francuskich firm działa na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i utrzymania konkurencyjności francuskich firm w regionie indopacyficznym⁶.

Francja jest silnie zaangażowana w obronę żywotnych interesów gospodarczych (strefy ekonomiczne) i geopolitycznych (terytorium i ludność) na tym obszarze. Region Indo-Pacyfiku to ponad 60% całkowitego stałego zaangażowania wojskowego Francji za granicą. Około 8 tys. francuskich żołnierzy z bogatym wyposażeniem wojskowym – okręty wojenne, samoloty, helikoptery – podlega trzem stałym obszarom dowodzenia jako tzw. Wysunięte Wojska Obrony Terytorium – *forces de souveraineté*: strefa południowego Oceanu Indyjskiego, wyspy Reunion i Majotte oraz Nowa Kaledonia i Polinezja Francuska⁷. Francja utrzymuje także sieć 18 misji wojskowych kierowanych przez *attaché* obrony akredytowanych w 33 krajach oraz około 15 łącznikowych oficerów współpracy, co zapewnia możliwość komunikacji dyplomatyczno-wojskowej z podobnie myślącymi partnerami o zasięgu rozciągającym się od wschodniego wybrzeża Afryki po zachodni Pacyfik⁸. Dodatkowym atutem jest francuska obecność na podstawie umów bilateralnych w Dżibuti i Zjednoczonych Emiratach Arabskich (tzw. Wysunięte Wojska Stałej Obecności za Granicą – *forces de présence*) oraz regularny udział jednostek w operacjach morskich na Morzu Południowochińskim (przez które odbywa się tranzyt 30% handlu między Azją a Europą) i w północno-wschodniej Azji.

Zaangażowanie Francji w rejonie Indo-Pacyfiku rozwija się zgodnie z myślą wyrażoną w 1969 roku przez gen. Charlesa de Gaulle'a, który stwierdził, że *aktywność człowieka skieruje się coraz bardziej w kierunku eksploatacji mórz i oceanów, zaś ambicje państw będą dążyć do dominacji, aby kontrolować tamtejsze zasoby*⁹. Jednocześnie w obliczu napięć na Morzu Południowochińskim, nie opowiadając się po żadnej ze stron w sporach między państwami regionu, Francja stoi na straży pokojowego korzystania ze swobody żeglugi i bezpieczeństwa obszarów morskich, promując powszechne stosowanie Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie mórz. Dla Francji ważne jest także bezpieczeństwo krytycznej infrastruktury telekomunikacyjnej łączącej Europę i Afrykę z państwami Azji i Amerykami (450 podmorskich kabli rozciągających się na ponad 1,3 mln km, które tworzą sieć morskich autostrad informacyjnych, kluczowych dla globalnej działalności gospodarczej). Pod powierzchnią oceanów odbywa się bowiem tranzyt 98% światowego ruchu internetowego, zaś znaczna część wspomnianych kabli przebiega przez Indo-Pacyfik¹⁰.

⁶ Ł. Maślanka, „Globalna” Francja. Znaczenie i konsekwencje polityki Macrona wobec Indo-Pacyfiku, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 11 X 2021, [online:] <https://www.pism.pl/publikacje/globalna-francja-znaczenie-i-konsekwencje-polityki-macrona-wobec-indo-pacyfiku>, 16 III 2023.

⁷ Por. *7Visuel Indo-Pacifique*.

⁸ M. Duggal, *The China Factor in France's Indo-Pacific Strategy*, Air University, 13 VII 2022, [online:] <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/3091134/the-china-factor-in-frances-indo-pacific-strategy>, 15 IX 2023.

⁹ R. Labeviere, *Reconquérir par la mer...*, s. 38.

¹⁰ *Choose La Réunion: unis dans l'espace Indo-Pacifique*, Élysée, 23 X 2019, [online:] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/10/23/choose-la-reunion-unis-dans-lespace-indo-pacifique>, 16 IV 2023;

TAJWAN W MOZAICE FRANCUSKIEJ GEOPOLITYKI NA INDO-PACYFIKU: SPECYFIKA (NIE)OFICJALNYCH RELACJI PARYŻ – TAJPEJ

Francja nie utrzymuje oficjalnych kontaktów dyplomatycznych z Tajwanem. Relacje zostały nawiązane w 1949 roku, kiedy to tzw. rząd Czang Kaj-szeka przeniósł się do Tajpej, „tymczasowo” proklamując Republikę Chińską na Tajwanie¹¹. Jednak wraz z nawiązaniem stosunków dyplomatycznych Paryża z Pekinem w 1964 roku (27 stycznia), relacje z Tajwanem przestały istnieć lub stały się tematem politycznego tabu¹². Generał de Gaulle zobowiązał się bowiem do uznania Pekinu bezwarunkowo, nie stawiając Chinom żadnego ultimatum w sprawie Tajwanu. Wiedząc, że doprowadzi to do zerwania przez Tajpej więzi z Francją, w przededniu nawiązania stosunków z Pekinem generał de Gaulle odmówił jakichkolwiek rozmów z przedstawicielami Czang Kaj-szeka, stąd powszechnie przyjęto, że już w 1964 roku Francja uznała zwierzchnictwo ChRL nad Tajwanem¹³.

W okresie zimnej wojny Paryż utrzymywał z Tajpej symboliczne stosunki dyplomatyczno-gospodarcze. W latach 60. i 70. XX wieku francuskie interesy w Tajpej były reprezentowane przez garstkę biznesmenów z pomocą konsulatu francuskiego w Hongkongu, podczas gdy w Paryżu funkcjonowało stowarzyszenie (od 1972 roku, o statusie organizacji prywatnej zgodnie z francuską ustawą o stowarzyszeniach z 1901 roku), które pod przykrywką wspierania wymiany kulturalno-turystycznej wydawało wize i chroniło interesy posiadaczy paszportów „Republiki Chińskiej” we Francji¹⁴. Wyjście z konspiracji było wyraźnie związane z końcem rewolucji kulturalnej, wyprawą Richarda Nixona do Chin i normalizacją relacji między Pekinem a wieloma zachodnimi stolicami. W 1976 roku Tajpej założyło w Paryżu kolejne ugrupowanie zajmujące

J. Martin, *Submarine Cables at the Heart of Geostrategic Issues*, „CSactu” 2022, 20 X, [online:] <https://www.csactu.fr/submarine-cables-at-the-heart-of-geostrategic-issues>, 16 IV 2023; *Why Have Submarine Cables Become So Essential?* Teller Report, 5 X 2022, [online:] <https://www.tellerreport.com/tech/2022-10-05-why-have-submarine-cables-become-so-essential-SJms3dtcMi.html>, 16 IV 2023.

¹¹ Wraz z ucieczką Czang Kaj-szeka na Tajwan Francja odmówiła uznania nowego reżimu Mao Zedonga proklamowanego w 1949 roku i zerwała stosunki dyplomatyczne z komunistycznymi Chinami. Kwestia ta jednak dzieliła francuski rząd za sprawą grupy komunistów w Zgromadzeniu Narodowym popierających uznanie Chin Mao. Wojna indochińska i przyczynienie się ChRL do zwycięstwa Viêt Minhu pod Địch Biên Phủ poważnie „zatruiły” stosunki francusko-chińskie. Jednak porozumienia genewskie w 1954 roku kończące konflikt w Indochinach i francuską obecność w Wietnamie *de facto* stanowiły pierwszy krok w kierunku wznowienia stosunków dyplomatycznych z komunistycznym reżimem w Pekinie.

¹² *Chine. Relations bilatérales*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/chine/relations-bilaterales>, 16 I 2023.

¹³ F. Mengin, *A Functional Relationship: Political Extensions to Europe-Taiwan Economic Ties*, „The China Quarterly” 2022, no. 169, s. 138.

¹⁴ J.P. Cabestan, *France's Taiwan Policy: A Case of Shopkeeper Diplomacy*, s. 1, Sciences Po, [online:] <https://www.sciencespo.fr/cei/sites/sciencespo.fr.cei/files/jpcabest.pdf>, 20 IV 2023.

się sprawami gospodarczymi i współpracą handlową¹⁵. Z kolei na Tajwanie w 1989 roku powstało Francuskie Stowarzyszenie Promocji Wymiany Kulturalnej i Naukowej z Azją, które niedługo później przekształcone zostało w Instytut Francuski w Tajpej.

Zapoczątkowana w 1989 roku współpraca wojskowa między Francją a Tajwanem w latach 1991-1992 zaowocowała dwiema ważnymi umowami zbrojeniowymi na sprzedaż sześciu fregat Lafayette (kadłuby fregat z układami napędowymi i sprzętem elektronicznym wraz z uzbrojeniem) i 60 myśliwców Mirage 2000-5¹⁶. Decyzje o sprzedaży uzbrojenia wynikały raczej z konieczności utrzymania przy życiu zagrożonego francuskiego przemysłu zbrojeniowego i rozpaczliwego zapotrzebowania na nowe zamówienia, aniżeli woli przyczynienia się do zachowania równowagi militarnej w Cieśninie Tajwańskiej (po dramatycznych wydarzeniach na placu Tiananmen wiosną 1989 roku). Wywołało to jednak ostrą reakcję Pekinu, który pod koniec grudnia 1992 roku nakazał zamknięcie konsulatu francuskiego i izby handlowej w Kantonie, a firmy francuskie zostały wykluczone z niektórych procesów udzielania zamówień, w tym systemu masowego tranzytu w Kantonie. Z punktu widzenia Pekinu, sankcje te z pewnością miały na celu „ukaranie” Paryża, ale także powstrzymanie dalszej sprzedaży broni. W celu złagodzenia napięć, francuski rząd upierał się, że sprzedaż fregat Tajwanowi była wyłącznie umową handlową, a francuskie ministerstwo spraw zagranicznych wydało nawet komunikat (27 września 1991) stwierdzający, że *Francja potwierdza warunki wspólnej deklaracji francusko-chińskiej z 1964 roku, zgodnie z którą rząd ChRL jest jedynym legalnym rządem Chin*¹⁷.

W ostatniej dekadzie XX wieku wzajemne relacje Paryż – Tajpej znalazły się w cieniu dynamicznego rozwoju gospodarczego Chin, wobec którego francuska administracja nadała priorytet stosunkom z Pekinem. Wpłynęło to na obniżenie zainteresowania rozwojem bliższych powiązań z Tajwanem. Francja bardzo ostrożnie starała się „nie drażnić” Pekinu w kontekście swojej polityki wobec Tajpej, a w styczniu 1994 roku francuski rząd został zobligowany do „odpokutowania” (jak mawiają Chińczycy) i zobowiązał się zaprzestać sprzedaży uzbrojenia Tajwanowi. W zamian Francja mogła liczyć na intratne projekty, w tym budowę w Chinach elektrowni jądrowej w Daya Bay (dwie jednostki typu PWR: 1993-1994)¹⁸. W kolejnych latach znaczenie chińskiego rynku dla francuskiego przemysłu rosło. Lata 90. XX wieku to czas wielu umów o współpracy przemysłowo-technologicznej i naukowej między Francją a Chinami, co w 1997 roku zaowocowało wspólnym komunikatem o tzw. globalnym partnerstwie w pespektywie XXI wieku. Oprócz sektora energetyki jądrowej Chiny stanowiły dla francuskich przedsiębiorstw ogromny rynek zbytu (samoloty Airbus, technologie skraplania gazu ziemnego, produkcja silników odrzutowych, współpraca koncernów samochodowych,

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ Por. F. Mengin, *A Functional Relationship...*, s. 144.

¹⁷ *Tamże*, s. 139.

¹⁸ Kolejne dwa reaktory powstały w Ling Ao w prowincji Guangdong w pobliżu Hongkongu w latach 2002-2003, zob. więcej w: T. Młynarski, *Strategiczne partnerstwo Francji i Chin w sektorze energetyki jądrowej*, [w:] *Polityka energetyczna państw Azji i Pacyfiku w XXI wieku*, red. J. Marszałek-Kawa, K. Pająk, Toruń 2015, s. 71-93.

produkty rolno-spożywcze i kosmetyczne). Z drugiej strony, czynnikiem hamującym partnerstwo francusko-tajwańskie był amerykański „protektorat” Tajwanu i bliskie relacje Tajpej z Japonią, co wzbudzało frustrację Paryża w szczególności na polu rywalizacji o znaczące kontrakty gospodarcze (np. kolej dużych prędkości Tajpej – Kaohsiung).

Nieoficjalne stosunki Francji z Tajwanem od 1994 roku osiągały etap stabilizacji. Na Tajwanie działa obecnie Biuro Francuskie w Tajpej, z kolei Tajwan ma Przedstawicielstwo Tajpej w Paryżu, którego pracownicy nie mają jednak statusu dyplomatyczno-konsularnego i nie korzystają z wynikających z tego tytułu przywilejów i immunitetów. Ostatnie oficjalne wizyty tajwańskich urzędników na szczeblu dyrektorów departamentów MSZ miały miejsce na początku lat 90. XX wieku. Współczesne relacje z Tajpej nie ograniczają się do kwestii bilateralnych, ale wpisują w szerszy kontekst praw człowieka i sytuacji bezpieczeństwa w Cieśninie Tajwańskiej. Wobec powyższego, wizyty robocze w Tajpej składa dyskretnie przedstawiciel Departamentu ds. Azji francuskiego Quai d’Orsay. W przeszłości zdarzały się także „prywatne” odwiedziny członków rządu francuskiego. Jednak aktualnie można zaobserwować najwyżej wizyty francuskich deputowanych lub senatorów, które jednak nie mają charakteru państwowego, a ewentualne delikatne kwestie są przez obie strony szybko wyciszane¹⁹.

Nieoficjalny dialog polityczny Francji z Tajwanem w żaden sposób nie osłabia zatem poparcia francuskiego rządu dla pekińskiej polityki „jednych Chin”, a oficjalne stanowisko jest klarowne i bazuje na ścisłym poszanowaniu powyższej zasady, co poddyktowane jest chęcią uniknięcia zadrażnień z władzami w Pekinie²⁰. Równocześnie w kwestii przyszłości Tajwanu Francja nie chce opowiadać się ani po stronie Stanów Zjednoczonych (gotowych bronić go militarnie), ani po stronie Chin, które systematycznie nasilają groźby „wchłonięcia” wyspy. O ile sprawa tajwańska stanowi przeszkodę w relacjach chińsko-amerykańskich (przyszłość Tajwanu jest jednym z elementów amerykańskiej obecności w Azji), o tyle dla Pekinu nabiera egzystencjalnego, tożsamościowego znaczenia²¹. Dla Paryża z kolei Tajwan ma wagę drugorzędną w porównaniu do Chin i perspektyw współpracy gospodarczej z Państwem Środka²². Jednocześnie Francja kategorycznie sprzeciwia się użyciu siły w celu rozwiązania „kwestii tajwańskiej”.

¹⁹ W trakcie jednej z wizyt delegacji francuskich senatorów na Tajwanie w październiku 2021 roku przewodniczący francusko-tajwańskiej grupy przyjaźni i ówczesny minister obrony Alain Richard podczas spotkania z prezydentem Republiki Chińskiej Tsai Ing-wen określił Tajwan „państwem”. Wywołało to natychmiastową reakcję Chin potępiających tego rodzaju wypowiedź jako rażące pogwałcenie zasady „jednych Chin”. Negatywne reakcje wzbudziło także późniejsze przyjęcie przez francuski parlament rezolucji popierającej udział Tajwanu w organizacjach międzynarodowych, w tym w Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), Interpolu i Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego (ICAO). Według ChRL rezolucja stanowiła bezprawną ingerencję w wewnętrzne sprawy chińskie i zachętę dla sił broniących „niepodległości Tajwanu”.

²⁰ Podstrona strony internetowej francuskiego Ministerstwa Europy i Spraw Zagranicznych poświęcona stosunkom bilateralnym z Tajwanem została usunięta.

²¹ T. Gomart, *Guerres invisibles. Nos prochaines défis géopolitiques*, Paris 2021, s. 33.

²² Nie oznacza to, iż francuskie firmy nie zabiegają o kontrakty handlowe, np. Francji zależy na udziale w transformacji energetycznej Tajwanu (w tym w zakresie eksportu technologii wodorowych, morskich farm wiatrowych czy magazynowania energii).

W lutym 2022 roku potwierdził to ówczesny francuski minister spraw zagranicznych Jean-Yves Le Drian, mówiąc: *Potępiamy wszelkie próby podważenia status quo, wszelkie działania mogące spowodować incydent prowadzący do eskalacji. [...] Jest to problem, który dzielimy z naszymi europejskimi partnerami.* Dodał, że *bezpieczeństwo w Cieśninie Tajwańskiej ma zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa regionu Indo-Pacyfiku, a Paryż jest bardzo chętny do działania w celu zapobieżenia wszelkim konfliktom*²³. Le Drian podkreślił także, że Francja będzie wspierać rozwój pokojowych stosunków między dwoma brzegami Cieśniny Tajwańskiej, w tym dialog zmiierzający w tym kierunku.

„WYJĄTKOWOŚĆ” RELACJI FRANCUSKO-CHIŃSKICH JAKO CZYNNIK DETERMINUJĄCY POLITYKĘ FRANCJI WZGLĘDEM TAJWANU

Komunikat o nawiązaniu francusko-chińskich stosunków dyplomatycznych w 1964 roku nie odnosił się wprawdzie do kwestii Tajwanu, ale zasada „jednych Chin” stanowiła polityczną podstawę relacji dwustronnych i zobowiązanie wszystkich kolejnych francuskich rządów. Zostało to usankcjonowane we wspólnej deklaracji z 1994 roku, w której Francja potwierdza uznanie rządu ChRL za jedyny legalny rząd, a Tajwan za integralną część terytorium chińskiego. W czerwcu 2021 roku stanowisko to potwierdził minister Le Drian w następujących słowach: *Francja uznaje rząd ChRL za jedynego reprezentanta Chin od 1964 roku i nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych z Tajwanem, podkreślając, że jest to stanowisko trwałe, zainicjowane przez gen. de Gaulle’a, a współpraca Francji z Tajwanem rozwijana jest zgodnie z polityką „jednych Chin”*²⁴.

Od początku lat 90. XX wieku rosnący status międzynarodowy, wpływy regionalne i szybki rozwój gospodarczy Chin, a także atrakcyjność Pekinu w równoważeniu dominacji Stanów Zjednoczonych w sprawach światowych przyćmiły relacje Paryża z Tajwanem i uczyniły Pekin dużo bardziej atrakcyjnym partnerem. Z czasem intensyfikacja francusko-chińskiej współpracy gospodarczej trwale przesunęła relacje z Tajwanem na margines francuskiej polityki w Azji. Prezydent Francji François Mitterrand (1981-1995) nie był w stanie nakreślić politycznie i ekonomicznie wyważonej polityki wobec Chin, a jego następcą Jacques Chirac (1995-2007) uważał, że *celem polityki zagranicznej Francji jest wkład w stopniowe odtworzenie wielobiegunowego porządku światowego.*

²³ M. Pène-Lassus, *France Slams China's Attempts to „Break the Status Quo” on Taiwan*, Nikkei Asia, 20 II 2022, [online:] <https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/Interview/France-slams-China-s-attempts-to-break-the-status-quo-on-Taiwan>, 22 IV 2023; K. Madjar, *France Condemns Foes of „Status Quo”*, „Taipei Times” 2022, 22 II [online:] <https://www.taipetimes.com/News/front/archives/2022/02/22/2003773539>, 23 IV 2023.

²⁴ *Déclaration de M. Jean-Yves Le Drian, ministre de l'Europe et des affaires étrangères, en réponse à une question sur Taïwan, à l'Assemblée nationale le 8 juin 2021*, Vie publique, 8 VI 2021, [online:] <https://www.vie-publique.fr/discours/280354-jean-yves-le-drian-08062021-france-taiwan>, 25 IV 2023. Polityka „jednych Chin” nie stanowi przeszkody dla rozwoju i zacieśnienia praktycznych więzów z Tajwanem, o czym świadczy otwarcie w sierpniu 2020 roku drugiego Biura Tajpej we Francji (w Aix-en-Provence).

*Nowe bieguny będą tworzyć nowe wynurzające się potęgi jak Chiny, Indie, ale również zgrupowania regionalne jak Mercosur, ASEAN, Rada Współpracy Państw Arabskich. Francja powinna [...] zapewnić wzrost swej obecności w tym obszarze*²⁵. W konsekwencji w latach 1996-2000 prezydent Chirac aż ośmiokrotnie składał wizyty w Azji, utrzymując regularne kontakty telefoniczne z azjatyckimi partnerami²⁶. Oba państwa regularnie prowadziły strategiczny dialog na wysokim szczeblu, rozpoczęty w 2001 roku, w efekcie którego dwustronne relacje francusko-chińskie urosły do rangi *globalnego partnerstwa strategicznego* w 2004 roku²⁷. W przeciwieństwie do swoich poprzedników, prezydent Nicolas Sarkozy (2007-2012) bezskutecznie naciskał na solidne, bazujące na podstawach wzajemności stosunki handlowe z Chinami, dywersyfikując kontakty polityczne w kierunku Indii i Brazylii. Z czasem jednak administracja Sarkozy'ego zaczęła z zadowoleniem przyjmować chińskie inwestycje, a Chiny stały się głównym partnerem handlowym Francji w Azji.

W 2013 roku w chińsko-francuskie stosunki dwustronne wpisany został zacieśniony dialog gospodarczo-finansowy, który doprowadził do wzmocnienia więzi biznesowych i poszerzenia wymiany międzyludzkiej. Prezydent François Hollande (2012-2017) podczas swojej pierwszej wizyty w Chinach podpisał osiemnaście umów o wzajemnej współpracy, w tym sprzedaży 42 samolotów A320²⁸. W marcu 2014 roku w trakcie wizyty Xi Jinpinga we Francji obaj przywódcy przyjęli plan kooperacji, który określił ogólne wytyczne partnerstwa francusko-chińskiego rozwijanego w trzech obszarach: wzmocnienia dialogu politycznego, działania na rzecz przywrócenia równowagi relacji gospodarczych oraz rozwoju wymiany między społeczeństwami obywatelskimi, w szczególności młodzieży. W trakcie wizyty strona francuska zapewniła bezprecedensową oprawę protokolaną, a prezydent Xi był osobiście witany przez Hollande'a na dziedzińcu Hôtel national des Invalides i podjęty na prywatnej kolacji w Wersalu, gdzie zorganizowano także koncert muzyki chińskiej w Operze Królewskiej. Współpracę udało się poszerzyć o aspekty przeciwdziałania zmianom klimatu i promocję odnawialnych źródeł energii (OZE). ChRL stały się ósmym największym kontrahentem i partnerem gospodarczym Francji (jednak należy odnotować, iż wymiana handlowa od lat pozostaje naznaczona silnym brakiem równowagi, albowiem Chiny stanowią pierwszy bilateralny deficyt handlowy Francji, który w 2021 roku wyniósł aż 39,6 mld euro)²⁹. W Chinach zlokalizowanych jest ponad 2 tys. francuskich firm, podczas gdy we Francji 800 filii firm chińskich (nie wliczając hongkońskich)³⁰.

²⁵ T. Młynarski, *Francja wobec głównych problemów reformy instytucjonalnej Unii Europejskiej w XXI w.*, Kraków 2006, s. 39.

²⁶ *Tamże*, s. 40.

²⁷ *France and China*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/china/france-and-china>, 2 II 2023.

²⁸ *China Welcomes French President with Airbus Deal*, Arab News – Worldwide Latest Breaking News & Updates, 26 IV 2013, [online:] https://www.arabnews.com/node/449495/jserrors/session_trace/page_view_event/aggregate, 28 IV 2023.

²⁹ *Chine. Relations bilatérales...*

³⁰ *Tamże*.

Dla Francji współpraca z Chinami stawała się coraz trudniejsza w kontekście równoważenia interesów gospodarczych z wyzwaniami politycznymi. Kształtowanie relacji z Pekinem wymagało od Paryża umiejętnego „zonglowania” pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami, co znalazło wyraz w odrzuceniu logiki konfrontacji z Pekinem i wdrożenia zniuansowanego dialogu w przeświadczeniu o historycznie uprzywilejowanych relacjach. Francuska polityka wobec Chin dostosowywała się – za cenę współpracy gospodarczej – do politycznych oczekiwań Pekinu, a co najmniej nakierowywana była na bezpieczne tory, nieniosące ryzyka odwetu ekonomicznego ze strony chińskiej. Przejawiało się to w unikaniu otwartej krytyki Pekinu za brak demokracji, łamanie praw człowieka czy ułomną praworządność. Sprawa sprzedaży broni przez Francję Tajwanowi powróciła w okresie pandemii COVID-19, kiedy Tajwan ogłosił, że chce dokonać ponownego zakupu w celu modernizacji systemów obrony przeciwrakietowej³¹. Pekin wyraził „poważne zaniepokojenie” i skutecznie wezwał Paryż do powstrzymania się od wszelkich posunięć, które mogłyby potencjalnie utrudnić stosunki chińsko-francuskie.

Francja, świadoma przesunięcia się środka ciężkości światowej gospodarki z Atlantyku na Pacyfik, umieściła Chiny w centrum własnych interesów gospodarczych, a rosnące znaczenie Azji zostało potwierdzone w 2018 roku w *Strategii wobec Azji i Oceanii do 2030*³². Wagę Chin dla Paryża potwierdziła także jedna z pierwszych oficjalnych i pierwsza oficjalna wizyta zagraniczna w Azji prezydenta Emmanuela Macrona (8-10.01.2018). Spotkał się on wówczas m.in. z przewodniczącym ChRL Xi Jinpingem, premierem Li Keqiangiem oraz przewodniczącym Stałego Komitetu Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych (OPZL) Zhang Dejiangiem. Wizyta miała charakter strategiczny i gospodarczy, doszło do podpisania wielu porozumień i kontraktów m.in. w sprawie budowy centrum przetwarzania zużytego paliwa jądrowego przez francuską Arewę w Chinach o wartości ok. 10 mld euro czy w sprawie dostaw paliwa jądrowego do pierwszego z dwóch reaktorów EPR (trzeciej generacji) budowanych od 2009 roku w Taishan. Prezydent Macron zapowiedział także rychłą finalizację sprzedaży chińskim liniom lotniczym 184 samolotów typu Airbus A320 oraz finalizację negocjacji sprzedaży samolotów A350 oraz A380. Zawarto także liczne umowy o współpracy w sektorze kosmicznym, bankowym i rolno-spożywczym. Macron przychylnie odniósł się do chińskiej Inicjatywy Jednego Pasa i Jednej Drogi (mimo iż większość przywódców zachodnich sceptycznie odnosi się do tego projektu, postrzegając go jako nową formę potencjalnej chińskiej hegemonii gospodarczej oraz ekspansjonizmu) i zadeklarował, że Francja jest gotowa pełnić rolę lidera w uzgodnieniach chińsko-europejskich w tym zakresie – pod warunkiem *zrównoważonej współpracy* i o ile drogi kooperacji nie będą szły *w jedną stronę*³³.

³¹ M. Duggal, *The China Factor...*, s. 9.

³² *Livre Blanc. Stratégie française en Asie-Océanie à l'horizon 2030. Vers un espace asiatique indopacifique inclusif*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, 28 VIII 2018, [online:] https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/livre_blanc-com-_fr-eng_cle876fb2-1.pdf, 25 III 2023.

³³ R. Brunet, *Macron Launches China Charm Offensive, But Will Xi Be Seduced?*, France24, 8 I 2018, [online:] <https://www.france24.com/en/20180108-france-china-macron-charm-offensive-silk-road>, 26 IV 2023; M. Rose, *China's New „Silk Road” Cannot Be One-Way, France's Macron Says*, Reuters,

W wymiarze geopolitycznym obie strony podkreśliły potencjał współpracy w Radzie Bezpieczeństwa ONZ i na polu przeciwdziałania negatywnym skutkom globalizacji (Chiny postulowały reformę światowego systemu zarządzania – globalne zarządzanie w formatach multilateralnych). Zbliżenie na linii Paryż – Pekin przebiegało w opozycji do Waszyngtonu (Francja postrzegana jest jako zwolennik wielobiegunowości i miękkiego antyamerykanizmu), co wyrażało się m.in. w kwestii obrony multilateralizmu, przeciwdziałania wyzwaniom międzynarodowym (zmiany klimatyczne i ochrona klimatu) i uregulowania kryzysów regionalnych (zachowanie reżimu nieprolifracji na Półwyspie Koreańskim oraz utrzymanie podważanego przez prezydenta Donalda Trumpa porozumienia z Iranem – JCPOA).

W dniach 24-26 marca 2019 roku z drugą wizytą państwową we Francji przebywał prezydent Chin Xi Jinping. Wpisywała się ona w obchody 55-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych między Francją a ChRL. Francja starała się wykorzystać tę rocznicę w celu intensyfikacji dwustronnych relacji handlowo-inwestycyjnych. Podczas wizyty podpisano 15 porozumień i kontraktów na ok. 50 mld euro, m.in. od dawna negocjowany kontrakt na zakup 300 samolotów Airbus wartych ok. 36 mld dolarów. Pozostałe umowy dotyczyły sektorów morskich farm wiatrowych, efektywności energetycznej, transportu morskiego i rolno-spożywczego (w tym wznowienia eksportu francuskiego mięsa drobiowego do Chin). W trakcie wizyty chińskiego przywódcy w Paryżu Macron wezwał do umacniania partnerstwa Europa – Chiny bazującego na *silnym multilateralizmie* oraz *sprawiedliwym i zrównoważonym handlu*³⁴. Z kolei Xi zaznaczył, że Europa zjednoczona i rozwijająca się wpisuje się w jego wizję świata multipolarnego, dlatego wspiera integrację europejską i rozwój Europy. Obaj politycy zgodzili się, że wobec zagrożenia rozpadu systemu multilateralnego Francja i Chiny jako stali członkowie RB ONZ ponoszą szczególną odpowiedzialność za wyznaczenie nowych ram zrównoważonej współpracy, bazującej na wspólnie określonych zasadach. Wizja prezydenta Macrona to inkluzywny multilateralizm, otwarty na wszystkich i przynoszący rozwiązania problemów międzynarodowych³⁵. Z kolei Chiny są zainteresowane

8 I 2018, [online:] <https://www.reuters.com/article/us-china-france-idUSKBN1EX0FU>, 25 IV 2023; A. Thakker, *Macron to Set Tone for an EU Balancing Act Between India and China on Belt and Road*, „The Diplomat” 2018, 28 II, [online:] <https://thediplomat.com/2018/02/macron-to-set-tone-for-an-eu-balancing-act-between-india-and-china-on-belt-and-road>, 26 IV 2023.

³⁴ *France, China Sign Multibillion Trade Deals as Xi Jinping Meets Macron*, France24, 23 III 2019, [online:] <https://www.france24.com/en/20190325-france-china-sign-multibillion-trade-deals-xi-jinping-meets-macron>, 30 IV 2023.

³⁵ Prezydent Macron ostrożnie odniósł się do amerykańskiej inicjatywy budowy antychińskiego bloku technologii przyszłości (tzw. T-10 lub T-12). Administracja Bidena dążyła do rozszerzenia współpracy z sojusznikami i partnerami w zakresie promowania i ochrony krytycznych technologii, powołując się na potencjalne korzyści dla konkurencyjności Stanów Zjednoczonych i partnerów, bezpieczeństwa narodowego i światowego przywództwa. Dla Bidena konkurencja z Chinami przez prymat technologiczny oznacza bowiem „wygranie XXI wieku”. Idea sojuszu technologicznego łączącego Stany Zjednoczone i różne konfiguracje innych „techno-demokracji” (Quad, UE, Korei Płd.) miałyby służyć promowaniu i ochronie technologii uważanych za krytyczne dla konkurencji z Chinami; za: *President Macron on His Vision for Europe and the Future of Transatlantic Relations*, Atlantic Council, 4 II 2021, [online:] <https://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/>

współpracą z Francją i obroną wielostronnego porządku politycznego głównie ze względu na chęć osłabienia Stanów Zjednoczonych i zwiększenia własnego marginesu działań oraz utwierdzenia pozycji azjatyckiego hegemonu. Promocja multipolarnego ładu światowego (w kontrze wobec Stanów Zjednoczonych) jest zatem swoistym spoiwem łączącym dążenia obu państw. Druga wizyta francuskiego prezydenta w Pekinie (4-6.11.2019) potwierdziła bliskie relacje polityczno-gospodarcze (m.in. zapowiedziano finalizację budowy w Chinach centrum przetwarzania zużytego paliwa jądrowego przez koncern Orano – dawna Areva – o wartości ponad 10 mld dolarów).

AN ALLY NOT A VASSAL: FRANCUSKIE DYLEMATY WOBEC ROSNĄCEJ CHIŃSKO-AMERYKAŃSKIEJ RYWALIZACJI W INDOPACYFICZNEJ ARCHITEKTURZE BEZPIECZEŃSTWA

Francja jest świadoma pierwszoplanowej roli Indo-Pacyfiku w kształtowaniu się nowego porządku międzynarodowego. W 2012 roku Azja po raz pierwszy wyprzedziła Europę pod względem skumulowanych wydatków wojskowych. Dwa lata później azjatyckie nakłady na ten cel osiągnęły już 344 mld dolarów, podczas gdy Europy 286 mld dolarów³⁶. Rosnąca potęga militarna Chin i polityczno-ekonomiczna ekspansja Pekinu w regionie Indo-Pacyfiku przejawiają się m.in. w chińskich roszczeniach do 90% obszaru Morza Południowochińskiego, w tym do wód w świetle prawa międzynarodowego należących do mniejszych państw azjatyckich jak Wietnam, Filipiny, Malezja, Brunei; w „pułapce zadłużenia” na skutek udziału w Inicjatywie Jednego Pasa i Jednej Drogi; w rosnącym deficycie obrotów handlowych Francji z Azją i Oceanią³⁷. Konsekwencją jest ryzyko negatywnego oddziaływania na zamorskie terytoria Francji, która w 2019 roku opublikowała *Strategię Francji w Indo-Pacyfiku* (uaktualnioną w lutym 2022 roku)³⁸. Strategia ta została uzupełniona przez ministerstwo obrony dokumentami zatytułowanymi *Francuska strategia obrony w Indo-Pacyfiku*³⁹ oraz *Francja i bezpieczeństwo w Indo-Pacyfiku*⁴⁰, które zdefiniowały wyzwania i militarne priorytety Francji

transcript-president-macron-on-his-vision-for-europe-and-the-future-of-transatlantic-relations, 30 IV 2023.

³⁶ R. Labeviere, *Reconquérir par la mer...*, s. 210.

³⁷ Bezpieczny, stabilny i odporny na chińską presję Indo-Pacyfik leży w żywotnym interesie Francji, która podtrzymuje intensywne kontakty polityczno-gospodarcze z państwami azjatyckimi (m.in. Korea Płd., Indonezją, Wietnamem i Singapurem).

³⁸ *France's Indo-Pacific Strategy*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/en_dcp_a4_indopacifique_022022_v1-4_web_cle878143.pdf, 15 III 2023.

³⁹ *France's Defence Strategy in the Indo-Pacific*, Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies, [online:] https://dkiapcss.edu/wp-content/uploads/2020/02/France-Defence_Strategy_in_the_Indo-Pacific_2019.pdf, 16 III 2023.

⁴⁰ *La France et la sécurité en Indopacifique*, Ministère des Armées, [online:] https://fr.franceintheus.org/IMG/pdf/La_France_et_la_s%C3%A9curit%C3%A9_en_Indopacifique_-_2019.pdf, 13 I 2023.

w regionie. Indo-Pacyfik określony został jako obszar „dynamicznej ewolucji strategicznej” i zauważono, że państwa regionu przez ostatnie dziesięciolecia zwiększały wydatki na obronność, co wzmacnia niekorzystny dla Francji i jej partnerów brak równowagi sił. Strategiczne priorytety Francji na Indo-Pacyfiku obejmują: 1) zapewnienie bezpieczeństwa francuskim terytoriom i obywatelom, w tym wyłącznej strefy ekonomicznej; 2) utrzymanie swobodnego i otwartego dostępu do głównych szlaków żeglugowych poprzez rozwój współpracy wojskowej z kluczowymi partnerami w regionie zarówno w układzie bilateralnym (Australia, Nowa Zelandia, Indie, Indonezja, Japonia, Singapur, Korea Południowa), jak i formatach wielostronnych (ASEAN, ADMM-Plus, czyli spotkanie ministrów obrony ASEAN oraz Australii, Chin, Indii, Japonii, Nowej Zelandii, Korei Płd., Rosji i Stanów Zjednoczonych), a także takimi rodzajami współpracy jak Indian Ocean Rim Association (IORA), Forum Wysp Pacyfiku czy Wspólnota Pacyfiku; 3) promowanie inkluzywnego multilateralizmu, co dotyczy również ochrony dóbr globalnych, w tym m.in. przeciwdziałania zmianom klimatycznym i ochrony bioróżnorodności.

Francuska strategia w regionie Indo-Pacyfiku bazuje na dążeniu do zachowania równowagi sił i politycznego *status quo* w tej części świata. Decydenci nad Sekwaną doskonale zdają sobie sprawę z ewolucji Chin w kierunku światowego mocarstwa, co rodzi określone wyzwania i ryzyka, a w szczególności pobudza Paryż do nieustannego podtrzymywania zasady swobody żeglugi i utrzymywania bezpieczeństwa szlaków handlowych, w tym na Morzu Południowochińskim⁴¹. Ważnym sygnałem zarówno dla sojuszników, jak i dla Chin jest coroczna misja szkoleniowa „Jeanne d’Arc”, wykonywana na obszarze morskim sięgającym Japonii⁴². Ponadto w 2020 roku we francuskiej misji szkoleniowej „La Pérouse” w Zatoce Bengalskiej wzięły udział marynarki wojenne państw bloku Quad (Australii, Indii, Japonii, Stanów Zjednoczonych), zaś w kwietniu 2021 roku odbyły się międzynarodowe ćwiczenia wojskowe pod dowództwem Francji w tym samym formacie⁴³.

Francuski lotniskowiec o napędzie atomowym „Charles de Gaulle” oraz okręty (w tym podwodne o napędzie nuklearnym) regularnie patrolują Indo-Pacyfik i przepływają przez Morze Południowochińskie, co ma na celu zademonstrowanie gotowości Francji do obrony własnych terytoriów, jak również sprzyja interoperacyjności

⁴¹ Francja obawia się wykorzystania napięć i konfliktów politycznych w swoich terytoriach zamorskich do podważenia zwierzchności polityczno-terytorialnej, np. Chiny to drugi (po Francji) partner gospodarczy Nowej Kaledonii, a zyski z obrotów handlowych z Pekinem są porównywalne z francuską pomocą rozwojową. Chiny utrzymują także bardzo dobre relacje z Komorami, które z kolei kwestionują obecny status wyspy Majotta, co potencjalnie rodzi ryzyko wykorzystania tych okoliczności przez chińskie władze. Majotta oddzieliła się od Komorów w 1974 roku w wyniku referendum, gdy jako jedyna wyspa archipelagu opowiedziała się za pozostaniem w związku z Francją (pozostałe trzy wybrały niepodległość). Od 2011 roku stała się departamentem francuskim i regionem zamorskim, aczkolwiek Związek Komorów nadal odmawia uznania francuskiej zwierzchności.

⁴² R. Labeviere, *Reconquérir par la mer...*, s. 53.

⁴³ A. Rej, *French Joint Commander for Asia-Pacific Outlines Paris' Indo-Pacific Defense Plans*, „The Diplomat” 2021, 13 IV, [online:] <https://thediplomat.com/2021/04/french-joint-commander-for-asia-pacific-outlines-paris-indo-pacific-defense-plans>, 13 I 2023.

i współpracy z sojusznikami⁴⁴. Paryż chce zaproponować państwom regionu swoją wizję „otwartego Indo-Pacyfiku”, niejako w kontrze do bipolarnej konfrontacji chińsko-amerykańskiej, bazując na partnerstwie głównie z aktorami „średniej mocy” takimi jak Indie i Japonia.

Indie

Francja postrzega Indie jako kluczowego partnera w regionie, stanowiącego realną przeciwwagę dla dominacji chińskiej, a równocześnie strategicznego sojusznika gospodarczego, z którym od lat rozwijana jest współpraca przemysłów zbrojeniowych (m.in. samoloty Rafale, Mirage 2000 czy transportowe Airbus C295), ale także w sektorach cywilnej energetyki jądrowej, przestrzeni kosmicznej, lotnictwa cywilnego, ochrony klimatu, bioróżnorodności i walki z zanieczyszczeniem oceanów. Ponadto, w obszarze bezpieczeństwa morskiego oba kraje rozwijają współpracę operacyjną w zakresie swobody żeglugi, której podstawą jest *Wspólna wizja strategicznej współpracy Indie – Francja w rejonie Oceanu Indyjskiego*, przyjęta podczas wizyty prezydenta Macrona w Indiach w marcu 2018 roku⁴⁵. Sprzyja temu dołączanie przez Francję do azjatyckich regionalnych organizacji (np. IORA, ASEAN Development Partner)⁴⁶. Wspólne francusko-indyjskie ćwiczenia obejmujące marynarkę wojenną („Varuna”), armię („Ex-Shakti 2021”) i siły lotnicze („Garuda VII”) służą wzmocnieniu interoperacyjności we wszystkich aspektach obrony morskiej.

Japonia

Dla Francji Japonia to kluczowy partner na Dalekim Wschodzie w wymiarze strategicznym i kwestiach obronnych, na co wpływa zbieżna ocena zagrożeń porządku międzynarodowego (w tym ze strony Korei Płn., sytuacji na Morzach Wschodniochińskim i Południowochińskim). Z kolei Japonia postrzega Francję jako państwo zainteresowane bezpieczeństwem regionu Indo-Pacyfiku w wyniku ochrony interesów strategicznych (terytoria zamorskie, wolność żeglugi, strefa ekonomiczna) oraz gospodarczych (m.in. eksport towarów, np. uzbrojenia do Indii i innych państw azjatyckich takich jak Malezja czy Singapur). Wszystko to wpływa na zaangażowanie Francji w rozbudowę i umacnianie sieci regionalnych partnerstw, w tym właśnie z Japonią. Oba państwa łączą silne

⁴⁴ X. Vasseur, *A French Navy SSN Patrolled the South China Sea*, NavalNews, 9 II 2021, [online:] <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/02/a-french-navy-ssn-patrolled-the-south-china-sea>, 22 II 2023.

⁴⁵ *Joint Strategic Vision of India-France Cooperation in the Indian Ocean Region*, 10 III 2018, Ministry of External Affairs, Government of India, [online:] https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/29598/Joint_Strategic_Vision_of_IndiaFrance_Cooperation_in_the_Indian_Ocean_Region_New_Delhi_10_March_2018, 13 VI 2023.

⁴⁶ W grudniu 2020 roku Francja stała się pełnoprawnym członkiem IORA (Indian Ocean Rim Association), będąc jedynym państwem europejskim o tym statusie. Francja i Indie przyjęły w 2022 roku *Dwustronny plan działania na rzecz niebieskiej gospodarki i zarządzania oceanami*, w ramach którego zobowiązują się do współdziałania na rzecz ochrony oceanów.

więzy ekonomiczne i wojskowe w ramach ćwiczeń w regionie Indo-Pacyfiku i dialogu w sprawach morskich. Bilateralna umowa o współpracy wojskowej (*Acquisition and Cross-Servicing Agreement*) podpisana w lipcu 2018 roku w ramach 160. rocznicy ustanowienia wzajemnych stosunków dyplomatycznych ma służyć wzmocnieniu interoperacyjności logistycznej między siłami zbrojnymi Francji i Japonii. Siłą napędową tego współdziałania jest modernizacja chińskich sił (w 1988 roku Chiny odpowiadały za 1% światowych wydatków wojskowych, podczas gdy w 2019 roku już za 13,6% [38% dla USA]) i ekspansywna polityka Chin w obszarze Indo-Pacyfiku przejawiająca się m.in. szerokim rozmieszczaniem chińskiej marynarki wojennej oraz militaryzacją spornych wysepek na Morzu Południowochińskim⁴⁷. Pogłębieniu kooperacji służyła także wspólna „mapa drogowa” na lata 2019-2023 zatwierdzona w trakcie oficjalnej wizyty prezydenta Macrona w Tokio w czerwcu 2019 roku, która oprócz współpracy sił zbrojnych objęła współdziałanie z państwami wyspiarskimi na terenie Indo-Pacyfiku m.in. w zakresie swobody żeglugi, bezpieczeństwa morskiego, środowiska, bioróżnorodności i gospodarki⁴⁸. Ćwiczenia wojskowe dwustronne („Oguri-Verny” w Nowej Kaledonii) oraz wielostronne („ARC 21”) z udziałem Francji, Japonii, Australii i Stanów Zjednoczonych są dopełnieniem tego partnerstwa⁴⁹.

Australia

Australia miała być głównym militarnym partnerem Francji w regionie Indo-Pacyfiku, aczkolwiek przez zacieśnianie więzi sojuszniczych między Australią, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi we wrześniu 2021 roku (AUKUS), a także zerwanie kontraktu na zakup 12 francuskich okrętów podwodnych typu Barracuda przez Canberę Paryż został zmuszony do przewartościowania swoich oczekiwań⁵⁰. „Wypchnięcie” poza sojusz mocarstw anglosaskich⁵¹ wpłynie na zacieśnienie jego bilateralnej współpracy z Indiami i Japonią⁵². Porozumienie AUKUS przekreśliło bowiem francuskie

⁴⁷ T. Gomart, *Guerres invisible. Nos prochaines défis...*, s. 32.

⁴⁸ *Feuille de Route sur la cooperation Franco-Japonaise pour ouvrir de nouveaux horizons entre la France et le Japon dans le cadre du partenariat d'exception (2019-2023)*, Ministry of Foreign Affairs of Japan, [online:] <https://www.mofa.go.jp/files/000492473.pdf>, 31 III 2023.

⁴⁹ *Japan-France Bilateral Exercise „Oguri-Verny”*, Japan Ministry of Defense, [online:] <https://www.mod.go.jp/en/article/2021/09/fb60fce8164f6c6fcf5213118152be04963e8c70.html>, 23 III 2023.

⁵⁰ Umowa (szacowana na ok. 56 mld euro) zakładała połączenie przemysłu obronnego Australii i Francji na dziesięciolecie, a rozbudowa floty miała potrwać aż do 2053 roku; por. Z. Sheftalovich, *Why Australia Wanted out of Its French Submarine Deal*, Politico, 16 IX 2021, [online:] <https://www.politico.eu/article/why-australia-wanted-out-of-its-french-sub-deal>, 23 III 2023.

⁵¹ Stany Zjednoczone, Wielka Brytania i Australia (wraz z Kanadą i Nową Zelandią) ściśle współpracują także w ramach porozumienia wywiadowczego, tzw. Sojuszu Pięciorga Oczu (Five Eyes).

⁵² Jak stwierdził premier Boris Johnson, chociaż Australia, USA i Wielka Brytania są rozdzielone geograficznie, to pozostają naturalnymi sojusznikami, złączone wspólnymi interesami i wartościami; por.: *UK, US AND Australia Launch New Security Partnership*, Gov.uk. Defence and Armed Forces, 15 IX 2021, [online:] <https://www.gov.uk/government/news/uk-us-and-australia-launch-new-security-partnership>, 15 III 2023.

intencje budowania geopolitycznego układu sił bazującego na osi Paryż – Delhi – Canberra i utrudniło koncepcję tak rozumianej równowagi sił w obszarze Indo-Pacyfiku lansowanej przez francuskich przywódców⁵³. Jednocześnie władzom w Tokio i New Delhi powinno zależeć na utrzymaniu silnego zaangażowania Paryża w tym regionie zarówno w wymiarze militarnym (wspólne ćwiczenia i manewry), jak i politycznym (promowanie stabilności oraz bezpieczeństwa, a także angażowanie się Francji w regionalne procesy integracyjne)⁵⁴.

Trzecia oficjalna wizyta prezydenta Macrona w Chinach (5-8 kwietnia 2023) potwierdziła nie tylko bliskie wzajemne relacje gospodarcze (kolejny raz podpisano liczne porozumienia o współpracy m.in. w sektorze lotnictwa, kosmetycznym, energetyki jądrowej i wiatrowej), ale także zwiększoną spójność geopolitycznej wizji multilateralnego porządku światowego⁵⁵. Priorytetem francuskiego przywódcy – jak sam podkreślił – jest zapobieganie wszelkiej niekontrolowanej eskalacji napięć chińsko-amerykańskich i umożliwienie Europie osiągnięcie statusu strategicznego (suwerennego i autonomicznego) gracza, który może oddziaływać jako trzeci biegun władzy w powstającym porządku światowym. Europa – w ocenie prezydenta Francji – nie może stać się zakładnikiem rosnącej rywalizacji amerykańsko-chińskiej. Macron wyraził przekonanie, iż *czujemy narastający konflikt między Stanami Zjednoczonymi a Chinami*, i przestrzegał, by uważać na jego potencjalną eskalację, deklarując zarazem, że Francja i UE zrobią wiele, aby zapobiec wzrostowi napięć⁵⁶. Bronił także koncepcji europejskiej autonomii strategicznej, która jego zdaniem leży w interesie Chin⁵⁷. Udzielając wywiadu w drodze powrotnej z Pekinu, Macron odniósł się również do kwestii tajwańskiej i na pytanie o perspektywę inwazji Chin na Tajwan odpowiedział, że Europa nie może *dać się wciągnąć w kryzysy, które nie są nasze [...]; najgorsze byłoby myślenie, że my, Europejczycy, musimy podążać w tym temacie i wzorować się na amerykańskiej agendzie i chińskiej przesadnej reakcji*⁵⁸. Według prezydenta Francji, w sprawie Tajwanu Europa nie powinna być „zwolennikiem” ani Waszyngtonu, ani Pekinu, gdyż

⁵³ Jeszcze w maju 2018 roku prezydent Emmanuel Macron i premier Malcolm Turnbull podpisali porozumienia o partnerstwie w ramach „nowej osi indopacyficznej”, która miała zostać uzupełniona o partnerstwo z Indiami.

⁵⁴ Intensyfikacja relacji z Francją nie zastąpi jednak więzi ze Stanami Zjednoczonymi: tradycyjnym sojusznikiem (Tokio) oraz strategicznym partnerem o zbieżnych celach w Indo-Pacyfiku (New Delhi).

⁵⁵ *Visite d'État en Chine: deuxième journée à Pékin*, Élysée, 6 IV 2023, [online:] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/04/06/visite-detat-en-chine-deuxieme-journee-a-pekini>, 23 IV 2023. EDF podpisał z chińskim koncernem CGN umowę w sprawie przedłużenia długoterminowego partnerstwa w zakresie elektrowni atomowych.

⁵⁶ E. Macron, *Intervention du Président de la République lors du Conseil entreprises franco-chinois*, Élysée, 6 IV 2023, [online:] <https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-21141-fr.pdf>, 30 IV 2023.

⁵⁷ *Tamże*.

⁵⁸ J. Anderlini, C. Caulcutt, *Europe Must Resist Pressure to Become „America's Followers”, Says Macron*, Politico, 9 IV 2023, [online:] <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview>, 29 IV 2023; *Macron Insists Won't Be US „Vassal” on Taiwan*, France24, 12 IV 2023, [online:] <https://www.france24.com/en/live-news/20230412-macron-protesters-held-in-fresh-dutch-visit-unrest>, 30 IV 2023.

*bycie sojusznikiem nie oznacza bycia wasalem... nie oznacza, że nie mamy prawa do samodzielnego myślenia. Podkreślił jednocześnie, że Francja opowiada się za status quo na Tajwanie*⁵⁹.

WNIOSKI

Francja dzięki departamentom i regionom zamorskim rozsiągnięta po oceanach ma silne polityczne i gospodarcze interesy oraz potencjał współkształtowania sytuacji w obszarze Indo-Pacyfiku. Opowiadając się za zachowaniem „otwartego” charakteru przestrzeni indopacyficznej (w szczególności wolności żeglugi) oraz inkluzywnym multilateralizmem jako jedynym podejściem gwarantującym zachowanie pokoju i stabilności w regionie, stara się pogłębić swoje relacje bilateralne i wielostronne z państwami realizującymi politykę o zbieżnych celach (Japonia, Indie, Australia, Korea Płd., Singapur, Malezja, Indonezja), tj. równowagę rosnących wpływów i potęgi Chin. W szczególności należy oczekiwać dalszej intensyfikacji współpracy i umacniania partnerstwa Francji z Japonią i Indiami, dla których z kolei kooperacja z państwem europejskim jest okazją do zwiększenia dywersyfikacji i wzmocnienia własnych zdolności operacyjnych oraz komunikacji strategicznej. Francja zamierza zwiększyć swoją obecność na całym obszarze Indo-Pacyfiku, tak w wymiarze gospodarczym (ogromne rynki zbytu), jak i geostrategicznym poprzez pełnienie roli stabilizującego „mocarstwa równowagi” i „strażnika” wolnego akwenu indopacyficznego.

Francuską politykę wobec Chin można określić jako oscylującą między „współpracą” a „rywalizacją”. Z jednej strony, Francja realnie identyfikuje zagrożenia związane z chińską ekspansją i projekcją siły militarnej na Morzu Południowochińskim i w całym akwenu indopacyficznym. Z drugiej, nie odrzuca dialogu i współpracy z Chinami, a kwestia politycznej przyszłości Tajwanu ustępuje miejsca interesom przemysłowo-handlowym płynącym z bliskich relacji gospodarczych z Pekinem. Kooperacja z Chinami bazująca na dużych kontraktach rządowych wymaga bowiem od Paryża utrzymania dobrej atmosfery współpracy politycznej. W chińskiej percepcji dialog z Francją na rzecz obrony wielostronnego porządku światowego służy przede wszystkim osłabieniu roli Stanów Zjednoczonych i zwiększeniu własnego marginesu działań z pozycji azjatyckiego hegemona w Cieśninie Tajwańskiej.

Francja realizuje własną koncepcję geostrategiczną w przestrzeni indopacyficznej, wynikającą z ambicji zachowania zdolności oddziaływania w dziedzinie bezpieczeństwa w skali globalnej, niezależnie od duopolu Stany Zjednoczone – Chiny. W tym kontekście lansuje koncepcję europejskiej autonomii strategicznej, która realizuje wizję budowy silnej i suwerennej Europy (czyli wolnej od amerykańskich wpływów). Porozumienie AUKUS zawarte przez kraje anglosaskie tylko wzmocniło francuskie aspiracje. Jednak taka polityka doskonale wpisuje się w główny cel Pekinu, jakim jest przeciwdziałanie ściślejszemu zbliżeniu Europy i Stanów Zjednoczonych. W tym sensie

⁵⁹ *Tamże.*

rozluźniając więzi ze Stanami Zjednoczonymi (z którymi przecież podziela wspólne wartości demokratyczne i sojusznicze), Francja ryzykuje utratę zaufania azjatyckich sojuszników, którzy oczekują klarownego sygnału, iż w przypadku jakiegokolwiek ewentualnej próby chińskiej agresji Francja stanie po stronie demokracji i wolności zgodnie z własną dziejową dewizą „równość – wolność – braterstwo”.

BIBLIOGRAFIA

- 7*Visuel Indo-Pacifique*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/7_visuel_indo_pacifique_anglais_0_cle8eea15.pdf.
- Anderlini J., Caulcutt C., *Europe Must Resist Pressure to Become „America's Followers”, Says Macron*, Politico, 9 IV 2023, [online:] <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview>.
- Brunet R., *Macron Launches China Charm Offensive, But Will Xi Be Seduced?*, France24, 8 I 2018, [online:] <https://www.france24.com/en/20180108-france-china-macron-charm-offensive-silk-road>.
- Cabestan J.P., *France's Taiwan Policy: A Case of Shopkeeper Diplomacy*, Sciences Po, [online:] <https://www.sciencespo.fr/cei/sites/sciencespo.fr.cei/files/jpcabest.pdf>.
- China Welcomes French President with Airbus Deal*, Arab News – Worldwide Latest Breaking News & Updates, 26 IV 2013, [online:] https://www.arabnews.com/node/449495/jerrors/session_trace/page_view_event/aggregate.
- Chine. Relations bilatérales*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/chine/relations-bilaterales>.
- Choose La Réunion: unis dans l'espace Indo-Pacifique*, Élysée, 23 X 2019, [online:] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/10/23/choose-la-reunion-unis-dans-lespace-indo-pacifique>.
- Déclaration de M. Jean-Yves Le Drian, ministre de l'Europe et des affaires étrangères, en réponse à une question sur Taïwan*, à l'Assemblée nationale le 8 juin 2021, Vie publique, 8 VI 2021, [online:] <https://www.vie-publique.fr/discours/280354-jean-yves-le-drian-08062021-france-taiwan>.
- Duggal M., *The China Factor in France's Indo-Pacific Strategy*, Air University, 13 VII 2022, [online:] <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/Article/3091134/the-china-factor-in-frances-indopacific-strategy>.
- Feuille de Route sur la coopération Franco-Japonaise pour ouvrir de nouveaux horizons entre la France et le Japon dans le cadre du partenariat d'exception (2019-2023)*, Ministry of Foreign Affairs of Japan, [online:] <https://www.mofa.go.jp/files/000492473.pdf>.
- France and China*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/china/france-and-china>.
- France, China Sign Multibillion Trade Deals as Xi Jinping Meets Macron*, France24, 23 III 2019, [online:] <https://www.france24.com/en/20190325-france-china-sign-multibillion-trade-deals-xi-jinping-meets-macron>.

- France's Defence Strategy in the Indo-Pacific*, Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies, [online:] https://dkiapcss.edu/wp-content/uploads/2020/02/France-Defence_Strategy_in_the_Indo-Pacific_2019.pdf.
- France's Indo-Pacific Strategy*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, [online:] https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/en_dcp_a4_indopacifique_022022_v1-4_web_cle878143.pdf.
- Gomart T., *Guerres invisible. Nos prochaines défis géopolitiques*, Paris 2021.
- Japan-France Bilateral Exercise „Oguri-Verny”*, Japan Ministry of Defense, [online:] <https://www.mod.go.jp/en/article/2021/09/fb60fce8164f6c6fcf5213118152be04963e8c70.html>.
- Joint Strategic Vision of India-France Cooperation in the Indian Ocean Region*, 10 III 2018, Ministry of External Affairs, Government of India, [online:] https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/29598/Joint_Strategic_Vision_of_IndiaFrance_Cooperation_in_the_Indian_Ocean_Region_New_Delhi_10_March_2018.
- La France et la sécurité en Indopacifique*, Ministère des Armées, [online:] https://fr.francheintheus.org/IMG/pdf/La_France_et_la_s%C3%A9curit%C3%A9_en_Indopacifique_-_2019.pdf.
- Labeviere R., *Reconquérir par la mer. La France face à la nouvelle géopolitique des océans*, Paris 2020.
- Livre Blanc. Stratégie française en Asie-Océanie à l'horizon 2030. Vers un espace asiatique indopacifique inclusif*, France Diplomatie. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, 28 VIII 2018, [online:] https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/livre_blanc-com_fr-eng_cle876fb2-1.pdf.
- Macron E., *Intervention du Président de la République lors du Conseil entreprises franco-chinois*, Élysée, 6 IV 2023, [online:] <https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-21141-fr.pdf>.
- Macron Insists Won't Be US „Vassal” on Taiwan*, France24, 12 IV 2023, [online:] <https://www.france24.com/en/live-news/20230412-macron-protesters-held-in-fresh-dutch-visit-unrest>.
- Madjar K., *France Condemns Foes of „Status Quo”*, „Taipei Times” 2022, 22 II, [online:] <https://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2022/02/22/2003773539>.
- Martin J., *Submarine Cables at the Heart of Geostrategic Issues*, „CSactu” 2022, 20 X, [online:] <https://www.csactu.fr/submarine-cables-at-the-heart-of-geostrategic-issues>.
- Maślanka Ł., *„Globalna” Francja. Znaczenie i konsekwencje polityki Macrona wobec Indo-Pacyfiku*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 11 X 2021, [online:] <https://www.pism.pl/publikacje/globalna-francja-znaczenie-i-konsekwencje-polityki-macrona-wobec-indo-pacyfiku>.
- Mengin F., *A Functional Relationship: Political Extensions to Europe-Taiwan Economic Ties*, „The China Quarterly” 2022, no. 169, s. 136-153, <https://doi.org/10.1017/S0009443902000098>.
- Młynarski T., *Francja wobec głównych problemów reformy instytucjonalnej Unii Europejskiej w XXI w.*, Kraków 2006.
- Młynarski T., *Strategiczne partnerstwo Francji i Chin w sektorze energetyki jądrowej*, [w:] *Polityka energetyczna państw Azji i Pacyfiku w XXI wieku*, red. J. Marszałek-Kawa, K. Pająk, Toruń 2015, s. 71-93.

- Olech A., *Zagraniczna aktywność militarna Republiki Francuskiej*, Poznań 2022.
- Pène-Lassus M., *France Slams China's Attempts to „Break the Status Quo” on Taiwan*, Nikkei Asia, 20 II 2022 [online:] <https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/Interview/France-slams-China-s-attempts-to-break-the-status-quo-on-Taiwan>.
- President Macron on His Vision for Europe and the Future of Transatlantic Relations*, Atlantic Council, 4 II 2021, <https://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/transcript-president-macron-on-his-vision-for-europe-and-the-future-of-transatlantic-relations>.
- Rej A., *French Joint Commander for Asia-Pacific Outlines Paris' Indo-Pacific Defense Plans*, „The Diplomat” 2021, 13 IV, [online:] <https://thediplomat.com/2021/04/french-joint-commander-for-asia-pacific-outlines-paris-indo-pacific-defense-plans>.
- Rose M., *China's New „Silk Road” Cannot Be One-Way, France's Macron Says*, Reuters, 8 I 2018, [online:] <https://www.reuters.com/article/us-china-france-idUSKBN1EX0FU>.
- Sheftalovich Z., *Why Australia Wanted out of Its French Submarine Deal*, Politico, 16 X 2021, [online:] <https://www.politico.eu/article/why-australia-wanted-out-of-its-french-sub-deal>.
- Thakker A., *Macron to Set Tone for an EU Balancing Act Between India and China on Belt and Road*, „The Diplomat” 2018, 28 II, [online:] <https://thediplomat.com/2018/02/macron-to-set-tone-for-an-eu-balancing-act-between-india-and-china-on-belt-and-road>.
- UK, US AND Australia Launch New Security Partnership*, Gov.uk. Defence and Armed Forces, 15 IX 2021, [online:] <https://www.gov.uk/government/news/uk-us-and-australia-launch-new-security-partnership>.
- Vavasseur X., *A French Navy SSN Patrolled the South China Sea*, NavalNews, 9 II 2021, [online:] <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/02/a-french-navy-ssn-patrolled-the-south-china-sea>.
- Visite d'État en Chine: deuxième journée à Pékin*, Élysée, 6 IV 2023, [online:] <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/04/06/visite-detat-en-chine-deuxieme-journee-a-pekini>.
- Why Have Submarine Cables Become So Essential?*, Teller Report, 5 X 2022, [online:] <https://www.tellerreport.com/tech/2022-10-05-why-have-submarine-cables-become-so-essential-SJms3dteMi.html>.

Tomasz MŁYNARSKI – dr hab., prof. UJ, politolog w Katedrze Stosunków Międzynarodowych INPiSM UJ. Stypendysta l'Institut d'Études Politiques w Paryżu oraz Uniwersytetu Sorbony. W latach 2017-2022 Ambasador w Republice Francuskiej i Księstwie Monako. Specjalizuje się w zagadnieniach dotyczących polityki zagranicznej Francji oraz bezpieczeństwa energetycznego. Autor monografii i artykułów, m.in.: *Energy Policy Transition – The Perspective of Different States* (2017, współautor), *Energetyka jądrowa wobec globalnych wyzwań bezpieczeństwa energetycznego i reżimu nieproliferaacji w erze zmian klimatu* (2016), *Francja w procesie u wspólnotowienia bezpieczeństwa energetycznego i polityki klimatycznej Unii Europejskiej* (2013), *Bezpieczeństwo energetyczne w pierwszej dekadzie XXI w. Mozaika interesów i geostrategii* (2011).